

Atvinnuvegaráðuneyti
Skrifstofa auðlinda
Skúlagötu 4,
101 Reykjavík

Stykkishólmi, 17. september 2026

Efni: Umsögn Sveitarfélagsins Stykkishólms um áform um frumvarp til laga um stórbörungarækt í sjó - Mál nr. S-62/2025

Sveitarfélagið Stykkishólmur vísar til áforma Atvinnuvegaráðuneytisins um frumvarp til laga um stórbörungarækt í sjó, mál nr. S-172/2026. Með fyrirhugaðri lagasetningu er stefnt að því að skapa fyrirsjáanlegan og heildstæðan lagaramma um stórbörungarækt í sjó. Samkvæmt áformunum er m.a. fyrirhugað að fjalla um rannsóknar- og rekstrarleyfi, aðgang að ræktunarsvæðum, úthlutun og nýtingu svæða, umhverfisvernd, ræktunarefni, vöktun, búnað og eftirlit.

Sveitarfélagið telur mikilvægt að við áframhaldandi vinnslu málsins verði horft á þessa nýju atvinnugrein í víðu samhengi, á sama tíma og horft verði á ákveðin vaxtarsvæði sérstaklega þar sem reynsla og þekking sé þegar til staðar, t.d. við Breiðafjörð. Í áformunum sjálfum er bent á að stórbörungarækt geti skapað ný verðmæti úr sjávarauðlindum, fjölgað atvinnumöguleikum í strandbyggðum, styrkt lífhagkerfi og hringrásarhagkerfi og aukið framboð sjálfbærra hráefna til matvæla, fóðurs og iðnaðar. Jafnframt er þar lögð áhersla á fjölbreytta atvinnuuppbyggingu í strandbyggðum og þróun nýrra atvinnugreina sem byggja á íslenskri þekkingu, hreinu hafsvæði og endurnýjanlegum lífrænum auðlindum. Þessi markmið eiga einmitt sérstaklega vel við þegar horft er til Breiðafjarðar. Í Breiðafirði hefur um langt skeið verið lögð áhersla á jafnvægi milli nýtingar og verndar, þar sem nýting sjávarauðlinda og atvinnustarfsemi fléttast saman við mikil náttúruverðmæti og sívaxandi áherslu á rannsóknir, nýsköpun og sjálfbæra nýtingu, sbr. fyrirbyggjandi skýrsla um Framtíð verndarsvæðis Breiðafjarðar.¹ Að mati sveitarfélagsins gefur fyrirhuguð lagasetning því fullt tilefni til að skoða sérstaklega hvernig tengja meg saman þrjú nátengd verkefni stjórnvalda sem koma úr mismunandi áttum en hverfast um sama grunnstefið, en það er ný lagaumgjörð um stórbörungarækt sem er andlag þessarar umsagnar, þróun strandsvæðisskipulags við Breiðafjörð sem áhersla var lögð á í fyrrgreindri skýrslu og þá uppbyggingu rannsóknar- og þekkingarumhverfis sem þegar er hafin á svæðinu til viðbótar við núverandi þekkingarstarfsemi í Rannsóknarsetri Háskóla Íslands á Snæfellsnesi og Náttúrustofu Vesturlands, sem báðar eru staðsettar í Stykkishólmi.

¹ Framtíð verndarsvæðis Breiðafjarðar - Skýrsla um greiningu á verndargildi verndarsvæðis Breiðafjarðar og áhrif þess, tækifæri og ógnanir, á samfélag, byggð og atvinnulífs: <https://ssv.is/wp-content/uploads/2024/08/breiðafjardarskyrsla-juni-2024.pdf>

1. Breiðafjörður – vettvangur þekkingar, nýsköpunar og atvinnuuppbyggingar

Áhersla á rannsóknir og sjálfbæra nýtingu auðlinda Breiðafjarðar á sér nokkurn aðdraganda. Í skýrslu starfshóps um eflingu atvinnulífs í Stykkishólmi frá 2022 var eitt meginviðfangsefnið að greina tækifæri sem fælust í svæðisbundnum styrkleikum og auðlindum og sérstaklega horft til þess að auka vísindalegan stuðning við sjálfbæra auðlindanýtingu Breiðafjarðar. Þar var bent á að fjölga þyrfti atvinnutækifærum og framleiðsluverðmætum með sjálfbærri nýtingu svæðisbundinna náttúruauðlinda og sérstaklega nefnd þörf á auknum rannsóknum á lífríki sjávar og sjávarfallastraumum í innanverðum Breiðafirði.

Megintillaga starfshópsins var stofnun þekkingar- og rannsóknarseturs við Breiðafjörð með staðsetningu í Stykkishólmi. Hugmyndin byggðist á samstarfi einstaklinga, atvinnulífs, rannsóknastofnana og opinberra aðila með það að markmiði að efla rannsóknir, nýsköpun, sjálfbæra auðlindanýtingu og fjölbreytni atvinnulífs. Sérstaklega var gert ráð fyrir rannsóknaverkefnum sem tengdust nærumhverfinu og sjálfbærri nýtingu sjávarfangs og annarra auðlinda í og við Breiðafjörð.

Þessi hugmynd var þróuð áfram í fyrrgreindri skýrslu um Framtíð verndarsvæðis Breiðafjarðar frá 2024. Sú skýrsla vegur þungt hvað varðar stefnumörkun svæðisins í þessu samhengi þar sem að vinnunni komu fulltrúar Samtaka sveitarfélaga á Vesturlandi og Fjórðungssambands Vestfirðinga auk fulltrúa stjórnvalda og annarra aðila, og sérstaklega var skipaður samráðshópur með fulltrúum allra sveitarfélaga við Breiðafjörð. Tillögur stýrihóps og samráðshóps voru jafnframt ræddar á sameiginlegum fundum og kynntar á íbúafundum á svæðinu. Skýrslan er þannig mikilvægur vegvísir um framtíð Breiðafjarðar, þar sem heimamenn og fulltrúar þeirra unnu ásamt stjórnvöldum og öðrum hagaðilum að mótun sameiginlegrar framtíðarsýnar fyrir svæðið.

Meðal þess sem fram kemur í skýrslunni er að í og við Breiðafjörðurinn er vagga nýtingar á þangi og þara á Íslandi og að efla þurfi rannsóknir til að skapa traustan vísindalegan grunn fyrir áframhaldandi sjálfbæra nýtingu. Jafnframt eru taldir miklir möguleikar á uppbyggingu þörungaræktar við Breiðafjörð á grundvelli þeirrar reynslu og landfræðilegu aðstæðna sem þar eru fyrir hendi. Stýrihópurinn kallaði jafnframt eftir því sérstaklega að stjórnvöld hæfu vinnu við lagaramma um þörungarækt og er því fyrirbyggjandi áformum fagnað.

Sveitarfélagið bendir á í þessu sambandi að á svæðinu er bæði þekking og reynsla til staðar, hvort sem horft er til atvinnulífs eða vísindarannsókna. Í því sambandi er bent á að m.a. hefur á Reykhólum verið starfandi þangvinnsla um áratugaskeið og í Stykkishólmi er starfandi vinnsla á þangi og þara,² en í Stykkishólmi hefur fyrirtækið lagt áherslu á aukna fullvinnslu og verðmætasköpun í heimabyggð og eru í vinnslu hjá fyrirtækinu ýmis verkefni í samstarfi við háskólasamfélagið og aðra opinberra aðila um fullvinnslu afurða, t.d. í umhverfisvottaðar

² ISEA ehf., sjá nánar hér: <https://isea.is/>

áburðarafurðir, þróun frumgerða og uppskölun framleiðsluferla sem byggir m.a. á fyrri rannsóknarverkefnum um fullnýtingu klóþangs úr Breiðafirði.³

Til viðbótar hafa á sama tíma ríki og sveitarfélög sammælt um að fjárfesta í frekari uppbyggingu þekkingarumhverfisins á svæðinu, en bæjarstjórn Stykkishólms staðfesti í maí 2026 að menningar-, nýsköpunar- og háskólaráðherra hefði samþykkt að setja á fót þekkingarsetur á Vesturlandi með staðsetningu í Stykkishólmi, með áherslu á menntun, rannsóknir, nýsköpun og atvinnuþróun. Formleg stofnsetning fer fram í næsta mánuði og undirbúningur stofnunar setursins hefst í nóvember/desember, en þekkingarsetrið mun formlega hefja störf um næstkomandi áramót og mun m.a. leggja áherslu á rannsóknir á þangi og þara. Sveitarfélagið bendir jafnframt á að stofnsetning setursins og frekari uppbygging þekkingar- og atvinnustarfsemi í Stykkishólmi og við Breiðafjörð, m.a. á sviði sjálfbærrar nýtingar sjávarauðlinda, falli vel að atvinnustefnu Íslands til 2035.⁴ Þar birtist framtíðarsýn sem byggir á verðmætasköpun með fjölbreyttum útflutningi, nýsköpun og sjálfbærri nýtingu auðlinda, samhliða fjölbreyttum atvinnutækifærum um allt land, en í stefnunni er sérstök áhersla lögð á öfluga innviði fyrir rannsóknir og nýsköpun, virk tengsl rannsóknaaðila, atvinnulífs og stjórnvalda, einfaldara regluverk og skýra og fyrirsjáanlega umgjörð auðlindagreina.

2. Samhæfing lagasetningar og strandsvæðisskipulags

Í fyrrgreindri skýrslu um framtíð Breiðafjarðar frá 2024 er gerð strandsvæðisskipulags fyrir Breiðafjörð talin eitt mikilvægasta skrefið til að móta framtíðarsýn og forgangsröðun fyrir svæðið, kortleggja auðlindir og skapa sátt um vernd og nýtingu. Þar er jafnframt bent á að strandsvæðisskipulag í samspili við sérstök lög um vernd Breiðafjarðar gæti skapað heildstæða umgjörð um Breiðafjarðarsvæðið. Sveitarfélagið vekur sérstaka athygli á því tækifæri sem felst í að samhæfa fyrirhugaða lagasetningu við skipulag haf- og strandsvæða, en lög nr. 88/2018, um skipulag haf- og strandsvæða,⁵ byggja m.a. á heildarsýn, vistkerfisnálgun, sjálfbærri þróun og samvinnu við sveitarfélög. Ræktun nytjastofna fellur sérstaklega undir gildissvið þeirra og í strandsvæðisskipulagi er gert ráð fyrir að taka afstöðu til ræktunar samhliða m.a. verndarsvæðum, samgöngum, útivist og ferðaþjónustu.

Í því samhengi óskar sveitarfélagið eftir að við áframhaldandi frumvarpsvinnu verði sérstaklega lagt mat á hvernig leyfisveitingar samkvæmt nýjum lögum eigi að tengjast strandsvæðisskipulagi, bæði þar sem slíkt skipulag hefur tekið gildi og þar sem það hefur ekki enn verið unnið. Það skiptir máli að fyrirkomulagið útiloki ekki rannsóknar- og tilraunaverkefni sem og síðar rekstrarleyfi sem geta sjálf skapað mikilvægar upplýsingar fyrir síðari

³ Þróun á vinnsluferli til fullnýtingar á klóþangi (*Ascophyllum nodosum*) úr Breiðafirði, sjá hér:

https://matis.is/matis_projects/fullvinnsla-umhverfissvottadra-aburðarafurda-ur-sjavarthorungum/

⁴ Atvinnustefna Íslands - Vaxtarplan til 2035, sjá hér: <https://www.stjornarradid.is/library/?itemid=6e98e18a-3358-11f1-b89c-005056bcde1f>

⁵ Lög um skipulag haf- og strandsvæða, sjá hér: <https://www.althingi.is/lagas/nuna/2018088.html>

skipulagsákvarðanir. Sveitarfélagið tekur jafnframt fram að í fyrirbyggjandi áformum er fyrirvari um rekstrarleyfi skapi ekki forgang né lögmætar væntingar til rekstrarleyfa í framtíðinni, en bendir á að jafnframt megi horfa til þess að tímabundin verkefni skapi ekki í reynd varanlegt tilkall til hafsvæða áður en heildstæð skipulagsvinna hefur farið fram, a.m.k. að gerður verði fyrirvari í þessum efnum í fyrirhuguðum áformum.

3. Breiðafjörður sem tilrauna- og þekkingarsvæði

Með hliðsjón af framangreindu og stöðu Breiðafjarðar í þessu sambandi telur sveitarfélagið ástæðu til að ráðuneytið meti hvort unnt sé að nýta Breiðafjörð sem tilrauna- og þekkingarsvæði við fyrstu innleiðingu nýrrar lagaumgjarðar um stórbörungarækt.

Mikil sóknarfæri eru á svæðinu þar sem saman koma á einu svæði yfirgripsmikil þekkingar- og vísindastarfsemi og umfangsmikil atvinnustarfsemi beggja vegna fjarðarins, eins og áður hefur verið rakið. Breiðafjörður gæti þannig nýst til að þróa og prófa hvort sem stjórnsýslu málaflokksins sem og rannsóknaraðferðir og önnur atriði áður en umfang greinarinnar verður verulegt. Ítrekar sveitarfélagið í þessu sambandi að í og við Breiðafjörð er löng reynsla af nýtingu sjávargróðurs, starfandi vinnslur, rannsóknarverkefni og þekkingarstarfsemi auk fjölbreyttrar annarrar nýtingar haf- og strandsvæða. Allt þetta og samskip þeirra á milli gerir Breiðafjörð sérstaklega vel til þess fallinn að gegna hlutverki tilrauna- og þekkingarsvæðis við fyrstu innleiðingu laganna.

Framangreind skýrsla frá 2024 veitir enn frekari grundvöll til slíkrar sérstöðu og áherslu af hálfu stjórnvalda (ríkis og sveitarfélaga). Þar er lögð áhersla á öflugar rannsóknir á lífríki og auðlindum Breiðafjarðar, eflingu rannsóknastofnana á svæðinu og tengingu þeirra við rannsóknir ríkisstofnana, en þang og þari eru sérstaklega nefnd sem brýnt viðfangsefni rannsókna. Jafnframt er lagt til að komið verði á miðlægum gagnagrunni um rannsóknir tengdar Breiðafirði og að rannsóknarsetur eigi virkt samtal við atvinnulífið. Í skýrslunni er einnig lögð sérstök áhersla á vistkerfisnálgun og að sjálfbærni nýtingar verði ekki metin eingöngu út frá áhrifum á eina tegund heldur með hliðsjón af vistkerfi Breiðafjarðar í heild. Þetta fellur heim og saman við markmið fyrirhugaðrar löggjafar um að byggja þróun stórbörungaræktar á sjálfbærri nýtingu, vistkerfisnálgun og varúðarsjónarmiðum.

Við mat á mögulegu tilrauna- og þekkingarsvæði mætti þannig skoða hvernig samræma megi rannsóknarleyfi og smærri tilraunaverkefni, grunnrannsóknir og vöktun, gagnaskil leyfishafa, gagnaöflun vegna strandsvæðisskipulags og þá rannsóknarstarfsemi sem þegar fer fram á svæðinu. Þá mætti meta hvort gögn sem safnast vegna leyfisveitinga geti myndað sameiginlegan þekkingargrunn sem nýtist bæði stjórnvöldum, rannsóknaaðilum og atvinnulífi.

4. Atriði sem óskað er eftir að verði metin nánar við frumvarpsgerð

Sveitarfélagið vekur að lokum athygli á nokkrum atriðum sem tengjast sérstaklega reynslu og aðstæðum við Breiðafjörð.

Fyrst ber að nefna samspil ræktunar og nýtingar villts sjávargróðurs. Fyrirliggjandi áform taka sérstaklega til ræktunar stórbörunga en þar segir jafnframt að frekari endurskoðun á reglum um nýtingu villts sjávargróðurs geti farið fram síðar. Fyrir Breiðafjörð er þessi aðgreining mikilvæg þar sem núverandi vinnsla, rannsóknir og þekking byggjast að verulegu leyti á villtum sjávargróðri. Nokkuð hefur borið á því að erfitt hefur verið að fá leyfi til sjálfbærrar nýtingar á þara vegna skilyrða um nýtingar öflunarbúnaðs (skipa) sem þurfa að hafa leyfi til fisköflunar. Mikilvægt er að skilyrða vel að nýting hvort sem það er á sjálfbæran hátt við öflun eða ræktun á lítið skylt við fisk- eða skelveiðar og ber að hafa í huga við gerð lagarammans. Sama vinnslustarfsemi og rannsóknarumhverfi getur síðar nýtt hráefni bæði úr villtum stofnum og ræktun. Því væri gagnlegt að greinargerð með frumvarpinu skýrði sérstaklega samband kerfanna og hvernig komið verði í veg fyrir óþarfa tvíverknað í rannsóknum, vöktun, gagnaskilum og eftirliti.

Í Stykkishólmi og fleiri stöðum við Breiðafjörð var áður ræktun á bláskel (kræklingi) þar sem aðilar telja að sú lagaumgörð og eftirlit því tengdu hafi leitt til þess að aðilar hafi hætt allri bláskeljarækt. Mikilvægt er að skoða vel og draga lærdóm af þeirri lagaumgörð til þess að styðja við að uppbygging geti orðið í þörunarækt hér við land.

Þá er sérstakt tilefni til að skýra aðkomu sveitarfélaga og Breiðafjarðarnefndar. Þótt fjölmargar ríkisstofnanir, félagasamtök tengd atvinnurekstri og rannsóknaraðilar séu nefndir meðal helstu hagaðila í áformunum eru sveitarfélögin við Breiðafjörð ekki sérstaklega tilgreind. Í ljósi sérstakrar lagaumgjarðar svæðisins og þeirrar sameiginlegu stefnumótunarvinnu sem þegar hefur farið fram væri gagnlegt að skýra hlutverk þessara aðila í áframhaldandi samráði og, eftir því sem við á, við einstakar leyfisveitingar.

Einnig er ástæða til að skoða nánar áhrif fyrirhugaðs leyfis- og eftirlitskerfis á stjórnsýslu og nýsköpun. Í frummati er gert ráð fyrir að áhrif á stjórnsýslu verði óveruleg og að ekki þurfi aukinn mannafla hjá ráðuneytum eða stofnunum. Samt er áformað nýtt kerfi rannsóknar- og rekstrarleyfa, úthlutun svæða, umhverfisskilyrði, vöktun, upplýsingaskil og eftirlit. Endanlegt áhrifamat gæti því varpað skýrara ljósi á þá sérfræðipekkingu, gögn og getu umræddrar stjórnsýslu sem þarf að vera fyrir hendi og hvort mögulegar reglusetningar (kvaðir) hafi mismunandi áhrif á stór fyrirtæki annars vegar og minni fyrirtæki, frumkvöðla og rannsóknarverkefni hins vegar. Enn á ný er bent á að slík greining samræmis einnig fyrirliggjandi áherslum í atvinnustefnu Íslands um kerfisbundna einföldun regluverks, fjárfestingarumhverfi, vísindi og nýsköpun sem drifkraft verðmætasköpunar og skýra umgjörð um sjálfbæra nýtingu náttúruauðlinda.

5. Lokaorð

Við Breiðafjörð eru aðstæður og forsendur sem gefa fyrirhugaðri lagasetningu sérstakt vægi og skapa um leið mikil tækifæri. Þar fer saman löng reynsla af nýtingu sjávargróðurs, starfandi vinnslur og vöruþróun, stórbrotin náttúra sem fólk við fjörðinn hefur lifað með og nýtt sér í gegnum aldirnar með sjálfbærum hætti og sérstök lagaumgjörð um vernd fjarðarins, auk þess sem verið er að efla rannsóknar- og þekkingarumhverfi svæðisins.

Við mótun nýrrar lagaumgjarðar um stórþörungarækt er mikilvægt að horft sé til svæða þar sem slík reynsla, þekking og starfsemi er þegar til staðar og nýta þá reynslu til frekari þróunar, rannsókna og þekkingaruppbyggingar. Á sama tíma stendur til á árunum 2026–2027 að forgangsraða næstu verkefnum á sviði strandsvæðisskipulags. Þá liggur jafnframt fyrir ítarleg stefnumótunarvinna frá árinu 2024 þar sem kallað er eftir strandsvæðisskipulagi Breiðafjarðar, öflugri rannsóknum á þangi og þara og sérstökum lagaramma um þörungarækt.

Sveitarfélagið óskar því eftir að við áframhaldandi vinnslu málsins verði sérstaklega metið hvernig unnt sé að hnýta saman þá þræði sem hér hafa verið raktir og hvort Breiðafjörður geti nýst sem tilrauna- og þekkingarsvæði við fyrstu innleiðingu laganna. Þar mætti þróa samræmda umgjörð og framkvæmd rannsóknarleyfa, vöktunar, gagnaöflunar og vistkerfisnálgunar í samstarfi stjórnvalda, sveitarfélaga, rannsóknastofnana og atvinnulífs.

Slíkt mat gæti jafnframt varpað ljósi á hvernig rannsóknir og nýsköpun verði frá upphafi órjúfanlegur hluti af þróun hins nýja lagaumhverfis og hvernig tryggja megi að uppbygging stórþörungaræktar stuðli, samhliða vernd náttúru og annarri nýtingu Breiðafjarðar, að þekkingarsköpun, fullvinnslu og staðbundinni verðmætasköpun í strandbyggðum.

Virðingarfyllt,

Jakob Björgvin Sigríðarson Jakobsson,
bæjarstjóri.